

SKAUN KOMMUNE
AKTIV OG ATTRAKTIV

Handlingsplan for et mobbefritt oppvekst- og læringsmiljø i Skaun kommune

Barnehage og grunnskole

2014 - 2018

Barnehage

Innledning og definisjon

Skaun kommune har forpliktet seg til å motarbeide mobbing ved og underskrive Manifest mot mobbing 2011-2014. Denne er utarbeidet av regjeringen og sentrale nasjonale parter.

Barnehagen har en viktig rolle i barns utvikling av sosial kompetanse og da med spesiell fokus på voksenrollen. Vi kan være med og forebygge mobbing gjennom å fokusere på hvordan vi behandler og respekterer hverandre. Mobbing forekommer også i barnehagen. Vi må derfor ha kunnskap om hvordan vi oppdager mobbing og hvilke tiltak vi kan sette inn ved oppdagelse, men først og fremst ha fokus på hvordan vi kan forebygge.

Vi har flere sentrale føringer på hvordan vi skal arbeide mot mobbing i barnehagen:

- FN's Barnekonvensjon
- Barnehageloven
- Rammeplanen for barnehagen
- Forskrift om miljørettet helsevern i barnehagen

"Med mobbing mener vi gjentatt negativ eller "ondsinnet" atferd fra en eller flere rettet mot noen som har vanskelig for å forsvare seg. Systematisk utestegning eller gjentatt erting på en ubehagelig måte er også mobbing"

På denne bakgrunn kan vi si at mobbing har tre viktige kjennetegn:

- Trakasseringen er ondsinnet og rammende
- Den pågår over tid
- Det er ubalanse i styrkeforholdet, både fysisk og psykisk

Forebyggende arbeid mot mobbing

Barnehagen er en viktig aktør i arbeidet med sosial kompetanse, som er vesentlig for å motvirke utvikling av problemadferd som diskriminering og mobbing.

Selvfølelse: å oppleve egenverd, akseptere seg selv, kjenne seg akseptert, oppleve indre styrke og ha en positiv holdning til seg selv

Empati: å ha forståelse for andres perspektiver, tanker og følelser, kunne leve seg inn i andres situasjon, vise medfølelse og ta hensyn og kunne tolke og forstå følelsesuttrykk

Prososial atferd: å ha positive, sosiale holdninger og å kunne utføre handlinger som å oppmuntre, bry seg om, vise omsorg, hjelpe til og dele med andre

Selvhevdelse: å kunne hevde seg selv og egne meninger på en god måte, våge å stå imot gruppepress, ta initiativ og bli med på leg og samtaler som allerede er i gang, delta uoppfordret og invitere andre

Selvkontroll: å kunne tilpasse seg ulike situasjoner, takle konflikter og utsette egne behov og ønsker i situasjoner som krever turtaking, kompromisser og felles avgjørelser

Mål

Gi barn mulighet til å ta imot og gi omsorg for på denne måten å utvikle sosial kompetanse (RP 2011)

Suksessfaktorer

Forventninger til voksenrollen

Alle ansatte har, som rollemodeller, et særlig ansvar for å etterleve og formidle barnehagens verdigrunnlag.

Personalet skal:

- Være aktivt tilstede i hverdagen
- Være anerkjennende og gi omsorg
- Benevne og bekrefte prososial adferd
- Sette tydelige og forståelige grenser
- Observere barns samspill og lek, og gi støtte når det er nødvendig

Forventninger til foreldre/samarbeid med hjemmet

Ansatte og foreldre må arbeide sammen for å oppnå et inkluderende og godt psykososialt miljø som forebygger mistriksel, utrygghet, diskriminering og krenkelser:

- Foreldrene følger opp barnehagens arbeid med styrking av sosial kompetanse og forebygging av mobbing
- Foreldrene viser interesse for/blir kjent med de andre barna og foreldrene i barnehagen
- Foreldre gir tilbakemeldinger på barnets trivsel og opplevelser i barnehagen
- Foreldrene møter opp på foreldremøter og foreldresamtaler
- Foreldrene lytter til barna og snakker med dem om hverdagen i barnehagen
- Viktig at foreldrene "framsnakker" andre barn i gruppa, samt hilse på dem og snakke med dem i barnehagen

Tiltak

- "Alle med"
- Kartleggingsskjema (Kari Pape)
- Vennskap som tema 1 gang i året
- Tema på foreldremøte

Avdekking av mobbing

Barnehagen skal være et trygt sted for små barn. Derfor kan det være vanskelig å snakke om at de minste mobber hverandre. Det meste vi i dag vet om mobbing er basert på forskning og erfaringer fra skolen.

HVA KJENNETEGNER DE SOM BLIR MOBBET:

Forskningen gir et relativt entydig bilde av det typiske mobbeofferet. Stort sett synes dette bildet å gjelde for både gutter og jenter. De typiske mobbeofferene er mer engstelig og usikre enn andre barn. De er ofte forsiktige, følsomme og stilleferdige. Når de blir angrepet av andre barn reagerer de vanligvis med gråt og tilbaketrekning. De har en negativ selvfølelse og en negativ vurdering av situasjonen. De kjenner seg ofte dumme og mislykkede, skamfulle og lite attraktive. Denne typen mobbeoffer blir kalt for det passive mobbeofferet. Det provoserende mobbeofferet er betydelig mindre vanlig enn det passive. Slike barn er ofte ukonsentrerte og generelt urolige, og det oppstår lett irritasjon og spenning rundt dem. Deres eget oppførende temperament bidrar til at de kommer i konflikt med andre barn. (Olweus, 1992)

HVA KJENNETEGNER DE SOM MOBBER?

Et framtrepende kjennetegn for mobberne er deres aggressivitet mot kamerater - noe som nærmest er innebygget i definisjonen av en mobber.

Men de er også aggressive mot voksne og foreldre. De kjennetegnes ofte av impulsivitet og sterke behov for å dominere andre. Mobberne synes å ha lite medfølelse med ofrene for mobbing. Mange mobbere er flinke til å få noen av sine medløpere til å utføre selve "grovarbeidet" mens de selv holder seg i bakgrunnen. Gutter mobber oftere enn jenter, men den mobbingen som blir utført av jenter er vanskeligere å oppdage. (Olweus, 1992)

Mål

Avdekke mobbing så tidlig som mulig

Suksessfaktorer

HVORDAN AVDEKKE MOBBING?

Personalet skal:

- Observere barns lek og samspill
- Være aktive og engasjerte
- Være lydhør for tilbakemeldinger fra barn
- Være oppmerksom på endringer i barnas adferd
 - Innesluttet
 - Sliten
 - Trett
 - Sint
 - Aggressiv
 - Rastløs
 - Urolig
 - Problemer med spising og soving
 - Gråter mer enn før
 - Søker lite kontakt med andre barn

Forventninger til foreldre/samarbeid med hjemmet

Det forventes at foreldre/foresatte har dialog med barnehagen.

Håndtering av mobbing

Mål: Avdekke fakta og iverksette tiltak

TILTAK	ANSVAR	GJENNOMFØRT. Signatur og dato
1. Den som observerer mobbing informerer de andre ansatte samt styrer. Det tas opp på avdelingsmøte/basemøte. Beskriv så konkret som mulig hva som har skjedd. Hva har barnet/barna gjort? Hvordan har de voksne forholdt seg? Bli enige om tiltak videre.	Alle	
2. Snakk med barna om det som har skjedd. Be barna komme med forslag til hva vi kan gjøre videre. Sammenfatt barnas forslag med det personalet har kommet fram til.	Den som står barnet nærmest	
3. Foreldre til den/de som blir mobbet og den /de som mobber blir informert og tatt med på råd.	Pedagogisk leder	
4. Evaluering av hvordan det går etter 1-2 månededer. Samtale med barna.	Pedagogisk leder	
5. Informasjon eller samtale med foreldre etter behov	Pedagogisk leder	
6. Eventuelle videre tiltak	Pedagogisk leder	
7. Ny evaluering etter et halvt år og eventuelt videre tiltak.	Pedagogisk leder	

SKJEMA FOR MØTER VEDRØRENDE MOBBING PÅ AVDELING.....

Skjemaet skal ligge i barnets mappe (eventuelt kopi til foresatte)

Dato:

Tilstede på møtet:

Hva saken gjelder	Dette skal det arbeides med

Dato for oppfølgingsmøte:

.....

Underskrift ansatte

.....

Underskrift ansatte

.....

Underskrift foreldre

.....

Underskrift

SKOLE

Innledning og definisjon

Skaun kommune skal arbeide målrettet for et godt og inkluderende læringsmiljø. Alle som arbeider i kommunen er forpliktet til å delta i dette arbeidet og inneha en nulltoleranse for mobbing (Vedtak i K-styret 17.10.13).

Mobbing er et begrep som benyttes ulikt i ulike sammenhenger. Mobbing benyttes ofte om alt fra erting til voldelige overgrep. For å bekjempe mobbing er det viktig at vi har en felles forståelse for hva mobbing er

"Med mobbing eller plaging forstår vi psykisk eller fysisk vold rettet mot et offer, utført av enkeltpersoner eller grupper. Mobbing forutsetter et ujevnt styrkeforhold mellom offer og plager(e), og episodene gjentas over tid"

Flack, 2010

Handlingsplanen mot mobbing i skolen er hjemlet i opplæringslovens §9A Elevenes skolemiljø:

§ 9a-1. Generelle krav

Alle elevar i grunnskolar har rett til eit godt fysisk og psykososialt miljø som fremjar helse, trivsel og læring.

§ 9a-3. Det psykososiale miljøet

Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremje eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør.

Dersom nokon som er tilsett ved skolen, får kunnskap eller mistanke om at ein elev blir utsett for krenkjande ord eller handlingar som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal vedkommande snarast undersøkje saka og varsle skoleleiinga, og dersom det er nødvendig og mogleg, sjølv gripe direkte inn.

Dersom ein elev eller forelder ber om tiltak som vedkjem det psykososiale miljøet, deriblant tiltak mot krenkjande åtferd som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal skolen snarast mogleg behandle saka etter reglane om enkeltvedtak i forvaltningslova. Om skolen ikkje innan rimeleg tid har teke stilling til saka, vil det likevel kunne klagast etter føresegnene i forvaltningslova som om det var gjort enkeltvedtak.

§9a-5 Elevdeltaking i skolemiljøarbeidet

Elevane skal engasjerast i planlegginga og gjennomføringa av det systematiske arbeidet for helse, miljø og tryggleig ved skolen. Skolen skal leggje oppgåver til rette for elevane etter kva som er naturleg for dei enkelte årstrinna

Skolen har en handlingsplikt i forhold til elevens psykososiale læringsmiljø. Dette gjelder også forebygging, avdekking, intervensjon og oppfølging av mobbing. Rundskriv fra Udir 2/2010 fastslår at det er den individuelle opplevelsen av miljøet som er avgjørende. Dette medfører at skolen skal reagere på at en elev opplever seg utsatt for mobbing, også når mobbingen er usynlig for de voksne.

Måloppnåelse av målsettingene i planen måles gjennom indikatorene:

Spørsmål hentet fra Elevundersøkelsen:

- Sosial trivsel
- Trivsel med lærerne
- Mobbing

Spørsmål hentet fra Foreldreundersøkelsen

- Jeg/vi er fornøyd med dialogen mellom hjem/skole
- Mitt/vårt barn trives sammen med de andre elevene i klassen
- Skolens ledelse håndterer mobbing av elever på en god måte

Forebyggende arbeid mot mobbing

Et godt psykososialt miljø og et godt læringsmiljø forebygger mobbing. En forutsetning for at skolene skal kunne skape et godt miljø er planmessig forebyggende arbeid.

I forskning på elevenes læringsmiljø er følgende faktorer grunnleggende for å utvikle og opprettholde et godt læringsmiljø:

- God ledelse, organisasjon og kultur for læring på skolen
- Lærerens evne til å lede klasser og grupper
- Positive relasjoner mellom elev og lærer
- Positive relasjoner og kultur for læring blant elevene
- Godt samarbeid mellom skole og hjem.

En solid ledelse og organisasjon er en forutsetning for at arbeidet med elevenes læringsmiljø foregår systematisk og kontinuerlig, og at skolen tar i bruk forskningsbasert kunnskap.

En positiv relasjon mellom lærer og elev er hjørnesteinen i god klasseledelse.

Lærer-elev-relasjonen har betydning for elevenes læringsresultat og atferd. En positiv relasjon bygger på lærerens vilje til å bry seg om alle elevene, vise interesse for den enkelte og hans eller hennes situasjon, være støttende og ha forventninger om utvikling. (Hattie, J, 2009)

En viktig oppgave for læreren er å formidle til elevene hvilke regler og rutiner som er fastsatt i ordensreglementet. Etablering av regler og rutiner er et virkemiddel for å fremme læring i klasserommet.

En klasse med kollektiv vi-følelse og et godt samarbeid vil skjerme om og beskytte hverandre og ikke tolerere at noen blir plaget eller krenket.

Skolen og hjemmet må formidle de samme positive forventningene til elevene. Når elevene opplever at de voksne setter de samme grensene for mobbing og asosial atferd, vil dette i seg selv virke forebyggende.

Nordahl, 2009

MÅLSETTING:

- Alle elever skal oppleve et trygt læringsmiljø

VIKTIGE SUKSESSFaktorER:

- Elevene skal ha nødvendig informasjon om mobbing og er gjort kjent med skolens policy og planer mot mobbing
- Elevene skal kunne utvikle positive relasjoner til hverandre
- Elevene skal vite hvilken atferd som forventes på skolen og oppleve en felles praksis av de voksne når det gjelder håndhevelse av regler.
- Elevene skal involveres i arbeidet med skolens læringsmiljø og i arbeidet med skolens sosiale handlingsplan

- Ansatte planlegger undervisningen slik at elevene får nødvendig informasjon om mobbing og blir kjent med skolens policy og planer mot mobbing
- Ansatte utøver tydelig klasseledelse og synliggjør sosiale målsetninger for opplæringen
- Ansatte legger til rette for felles positive læringsaktiviteter som styrker vi-følelsen
- Ansatte gjennomfører årlig sosiale kartlegginger og gir elevene jevnlig tilbakemeldinger og veiledning i forhold til sosial kompetanse.
- Ansatte har ansvar for å utvikle positive relasjoner til elevene
- Ansatte skal etablere et godt skole/hjem samarbeid
- Ansatte skal tilrettelegger for at Trivselslederprogrammet blir gjennomført etter planen.

- Skolens ledelse sørger for at skolens voksne er opplært og trent til å møte mobbing, ved å sette mobbing på dagsorden på personalmøter
- Skolens ledelse sørger for at handlingsplan med strategier for forebygging av mobbing og intervensjoner mot mobbing gjennomgås årlig i personalet og i rådsorgan
- Skolens ledelse sørger for at mobbing settes på dagsorden på foreldremøter.
- Skolens ledelse har ansvar for at det utarbeides skriftlige tilsynsrutiner på skolene
- Skolens ledelse følger opp LP-modellen ved enheten
- Skolens ledelse følger opp Trivselslederprogrammet ved enheten
- Skolens ledelse bruker Elevundersøkelsen, Foreldreundersøkelsen og lokal trivselsundersøkelse som et redskap for å utvikle egen virksomhet og for å kunne avdekke mobbing så tidlig som mulig
- Skolens ledelse sørger for tygge og forutsigbare overganger mellom barnehage/barneskole/ungdomsskole/videregående

- Skoleeier følger opp vedtatte LP satsning
- Skoleeier sørger for kompetanseheving for lærere i forhold til hva man vet fungerer for å etablere et godt læringsmiljø
- Skoleeier sørger for å etablere gode overgangs rutiner mellom barnehage/barneskolene/ungdomsskolen
- Skoleeier legger til rette for deltakelse i Trivselslederprogrammet

- PPT bidrar med veiledning i skolens systemarbeid for et godt læringsmiljø

- Foreldrene skal få informasjon om elevens sosiale kompetanse og hvordan hjemmet bidrar til å fremme et godt læringsmiljø
- Foreldre skal bidra med positive forventninger til elevene

Mistanke om og avdekking av mobbing

”Å avdekke og til slutt stoppe mobbing er en omfattende prosess. Særlig utfordrende er det når mobbingen har fått pågå over lang tid. En kultur for å ta mistanke alvorlig vil derfor spare tid og ressurser for skolen. Å skape denne kulturen er et ledelsesansvar. Rektor bør alltid involveres og ta all mistanke på alvor. Skoler som alltid tar mistanke på alvor, har størst sjanse for å gripe inn før et negativt samspill mellom elever utvikler seg til mobbing”.

(Moen, 2014)

Kunnskap og fokus

Skoler som har et bredt fokus på læringsmiljø er ofte flinke til å ta mistanker alvorlig. Disse opplever arbeidet med læringsmiljøet som en viktig del av skolens virksomhet og kjenner godt til sine forpliktelser for å skape gode, trygge læringsmiljø. Det er viktig å ha en lav terskel for å undersøke saker som ved første øyekast virker usannsynlige.

Mistanke fordi noen varsler

Skoler skal alltid være åpne og lyttende når noen melder om mobbing, og ta alle henvendelser på alvor. Å fremstå åpen og lyttende skaper tillit, noe som i neste omgang vil være avgjørende hvis det foregår mobbing, eller hvis det er andre grunner til at eleven har problemer.

Mistanke vekket av undersøkelser

Alle elev- og trivselsundersøkelser gjennomføres på alle skoler. Svarene på slike undersøkelser på alltid tas på alvor. Vi må være klar over at de er overflatiske, og noen ganger har begrenset verdi i forhold til mobbing. Undersøkelsen kan imidlertid være en god pekepinn på statusen på læringsmiljøet. Dersom en gjennom slike undersøkelser ser at det er noen som oppgir seg mobbet, skal skolen alltid undersøke saken nærmere.

Mistanke ved egne observasjoner

Det er sjelden at voksne ser mobbing utspille seg på sitt mest tydelige. De alvorligste episodene skjer når voksne ikke er til stede.

Mistanke i forbindelse med problemadferd

Reaktiv aggresjon kan være et uttrykk for forskjøvet frustrasjon, mens proaktiv aggresjon er en handling for å oppnå makt eller tilhørighet ved å påføre andre skade. Dette er kjennetegn på mobbing, og vi må ha kunnskap om det.

MÅLSETTING:

- Skolen skal ha lav terskel for å sette i gang undersøkelse ved mistanke om mobbing
- Skolen skal så tidlig som mulig være i stand til å avdekke mobbing, dersom dette foregår

VIKTIGE SUKSESSFAKTORER:

- Elevene skal vite hvilke helseskader som kan oppstå når noen blir mobbet.
- Elevene skal vite hvordan man behandler hverandre med respekt
- Elevene skal vite at de trygt kan melde fra til voksne når uheldige ting skjer med dem selv eller andre
- Elevene skal være kjent med skolens regler og normer for samhandling

- Ansatte skal ha kjennskap til mekanismene i mobbing.
- Ansatte skal ha et analytisk blikk i sin profesjonsutøvelse og ha lav terskel for å undersøke når varsellampene ringer. Kan elevens problemer skyldes mobbing?
- Ansatte skal ta alle henvendelser om mistanke om mobbing på alvor, og være åpen og lyttende når dette skjer.
- Ansatte skal unngå å bli blendet av at man tror man vet, men være åpen for at det kan være noe man ikke har fanget opp.
- Ansatte er forpliktet til å gripe inn ved konflikter mellom elever og benytte skolens rutiner for konflikthåndtering
- Ansatte melder fra til kontaktlærer ved observasjon av uønsket adferd hos en elev eller ved uheldige hendelser som berører enkeltelever
- Ansatte skal være spesielt oppmerksomme når man ser at elever går alene.
- Ansatte skal alltid melde fra til rektor ved mistanke om mobbing
- Ansatte skal alltid undersøke saken ved mistanke om mobbing.
- Ansatte skal ha kjennskap til verktøy som kan brukes til å avdekke mobbing. Dette kan være sosiometriske målinger, "Enkel sjekklister", "Utfyllende sjekklister", "Den tredelte avdekkingsmetoden", "Innblikk", "Snakk med meg"
- Ansatte skal reflektere sammen med kolleger når man ser hva avdekkingsverktøyene viser.
- LP-modellen kan benyttes i arbeidet med å avdekke mobbing.

- Skolens ledelse skal ta alle henvendelser på mistanke om mobbing på alvor og forsikre seg om at saken blir undersøkt.
- Rektor skal fatte enkeltvedtak når en mobbesak er avdekket. Enkeltvedtak kan også fattes ved mistanke om mobbing.
- Skolens ledelse skal sørge for at personalet har god kompetanse i arbeidet med å avdekke mobbing, og sørge for at aktuelle verktøy er kjent blant ansatte
- Skolens ledelse skal sørge for at skolen har rutiner for konflikthåndtering og inspeksjon, og at disse er kjent for alle ansatte

- Skoleeier skal sørge for at ansatte har relevant kompetanse når det gjelder avdekking av mobbing.
- Skoleeier skal sørge for at det finnes et forsvarlig system for avdekking, oppfølging og registrering av mobbesaker på skolene i kommunen

- Foresatte skal føle trygghet for at de kan melde fra til skolen ved mistanke om mobbing av egne eller andres barn
- Klassekontakter og/ eller FAU kan være et bindeledd mellom heim og skole dersom foresatte ønsker det

- PPT kan bistå med hjelp i bruk av de ulike verktøyene for å avdekke mobbing
- PPT kan bistå med observasjon i avdekkingsfasen
- PPT kan bistå med veiledning rettet mot elever, foresatte og ansatte
- PPT kan gjennomføre samtaler med elever dersom det er ønskelig
- PPT kan gjennom sitt arbeid med elever som er henvist PPT få mistanke om at mobbing foregår, og skal i slike tilfeller alltid varsle skoleleder og kontaktlærer

Intervensjon av mobbing

Mobbingen skal opphøre

Når det er avdekket og konkludert med at mobbing finner sted, må man raskt planlegge og iverksette intervensjon. Det som nå skal skje på skolen er en omfattende snuoperasjon, der skolen skal ta makta fra elevene som står bak mobbingen. Skolen må detaljert planlegge en strategi for intervensjonen. Intervensjon rettes først og fremst mot de sentrale plagerne, men samtidig må det som ofte tas grep for hele gruppa med elever. Intervensjon må følges opp godt og evalueres grundig. Intervensjon er viktig av to hovedgrunner: Å løse den aktuelle mobbesaken raskt, men også som et forebyggende tiltak for skolemiljøet. En effektiv intervensjon overfor en eller flere elever er svært forebyggende. Ryktet om at skolen tar makta sprer seg raskt.

Øv på håndtering av mobbing

Etter opplæringsloven har alle ansatte i skolen en plikt å bidra til å gjøre skolen mobbefri. Mobbesaker kan ofte være komplekse. Dette kan medføre at ansatte blir usikker på hvordan man håndterer en mobbesak. Det er derfor viktig at alle ansatte på skolen trener på hvordan en sak løses. Dette er rektors ansvar.

Respektfull behandling

Under intervensjonen er det viktig at alle involverte blir møtt med respekt. De som blir mobbet skal oppleve ansatte som ivaretar dem og som er tygge og tydelige. De som mobber skal møte ansatte som klart tar avstand fra det som er gjort, men som viser elevene respekt og har forventinger om endret atferd. Alle involverte foreldre skal oppleve ansatte som viser dem og barna deres respekt.

Kommunalt ambulerende mobbeteam

Skoler vil ofte ha begrenset erfaring med alvorlige mobbesaker. Det vil derfor bli opprettet et ambulerende kommunalt mobbeteam (AKT), med kompetanse og erfaring fra flere saker. Teamet vil bistå i planleggingen av intervensjonen og kvalitetssikre skolens arbeid i denne prosessen. Teamet vil bestå av fagleder PPT (leder), helsesøster, repr. fra psykisk helse og to pedagoger.

HANDLINGSLØYPE FOR INTERVENSJON AV MOBBING:

MÅLSETTING:

- **Mobbinga skal stoppe. Det skal ikke skje en eneste ny krenkelse av offeret.**
- ✓ Tid er en viktig faktor, og **intervensjon må prioriteres**. Lærere og annet personale må fristilles til dette arbeidet. Det må handles raskt.
- ✓ Ambulerende kommunalt mobbeteam(AKT) kontaktes og deltar i planleggingen av intervensjonen, ev. selve gjennomføringen.
- ✓ Rektor/enhetsleder er ansvarlig, og skal **alltid fatte et enkeltvedtak** som beskriver framgangsmåten for intervensjonen.
- ✓ Det skal utpekes en **prosjektledelse** med en leder som har det overordnede ansvaret. Dette kan være rektor, fagleder eller kontaktlærer.
- ✓ I planleggingsfasen skal skolen legge en **detaljert strategi** for hvordan intervensjonen skal skje. (I planleggingsfasen bør man bl.a drøfte hvem gjør hva, innhold i samtale med offer, innhold i samtale med mobber, innhold i samtale med foresatte, konsekvenstrapp, timing, strukturelle endringer, forsterket inspeksjon, plan b og c)
- ✓ Under planleggingen utarbeides en **konsekvenstrapp** (vedlegg). Viktig å ha en klar plan for konsekvenser ved videre plaging, og at konsekvensene trappes opp. En virkningsfull konsekvenstrapp skisserer konsekvenser som en slipper å ta i bruk. Det er helt nødvendig at en finner konsekvenser som passer i den aktuelle saken.
- ✓ **Samtale med mobbeoffer:** mobbeoffer og heimen skal så raskt som mulig ha møte med kontaktlærere og rektor. Det bør informeres om intervensjonsplanene, hva skolen vet og hva som skal skje framover. Siden nettmobbing ofte er en del av bildet, kan det være lurt å be om tilgang på informasjon.
- ✓ **Samtale med mobber/e:** Når mobbing er avdekket skal alle involverte elever inn til samtale med lærer. Disse samtalene skal gjennomføres med en og en elev. Budskapet i samtalen er at mobbingen må ta slutt og at mobberne blir introdusert for konsekvenstrappa. En må i planleggingen vurdere om det er hensiktsmessig om den som ansees som hovedplager bør inn til samtale først eller sist. Skolen må vurdere om det bør være to voksne til stede, der en leder samtalen og en skriver logg/referat.
- ✓ De som anses som **plagere må ikke få anledning til å samordne** sine forklaringer.
- ✓ **Mobbernes foresatte skal informeres samme dag.** Det er foretrukket at de møter på skolen – men det må informeres per telefon om nødvendig.
- ✓ **Mobber og foresatte innkalles til formell samtale** på skolen så snart det lar seg gjøre. Dette bør prioriteres høyt, og helst foregå samme ettermiddag. Samtalene skal gjennomføres for en og en heim.
- ✓ **Alle samtaler skal loggføres** og gjøres kjent for de parter som har deltatt i samtalen.
- ✓ Mobber og mobbeoffer skal ikke møtes for å snakke om saken før den er helt avklart, og kun om partene er enige i at dette skal gjennomføres. Det er **ikke noe mål i seg selv at elevene som har mobbes skal angre eller be om unnskyldning. Målet er at mobbingen skal opphøre, og ikke gjenta seg.**

Oppfølging av mobbing

Målet med oppfølging er at mobbing ikke skal skje igjen, og samtidig reparere skadene hos offeret, mobberne og omgivelsene.

Hvilken oppfølging som er nødvendig vil avhenge av en rekke faktorer: Hvor gammel er elevene som har vært involvert? Hvor lenge har mobbingen pågått? Hvor omfattende har mobbingen vært? I hvilken grad skapte mobbingen psykiske vansker?

Oppfølgingen må tilpasses hver enkelt mobbesak. Skolen må i samarbeid med hjemmet og kommunalt ambulerende mobbeteam lage en realistisk plan for oppfølging, slik at man vet hva en kan forvente og hvilke tiltak som skal settes inn. Her kan det være snakk om tilbud om samtaler, helsehjelp, fokus på kultur for varsling av negative hendelser, iverksetting av konsekvenser, stimulering av positiv atferd eller lignende

Generelt vil det være behov for mer oppfølging, både i form av tid og omfang, jo mer omfattende mobbingen var og hvor langt offeret kom i utviklingen av psykisk sykdom (Moen, 2014)

Elevarbeid, elever 9. trinn Skaun ungdomsskole

Vedlegg

1. Rigbys (2008); Sjekkliste for ansatte og ledelse ved skoler (til bruk på skolenivå)
 2. Moen (2014); Enkel sjekkliste for oversikt over elevmiljøer
 3. Sosiometrisk undersøkelse
 4. Eksempel på konsekvenstrapp
 5. "Den tredelte avdekkingsmetoden"
-
- ✓ **"Innblikk"** - Verktøy utarbeidet av Tove Flack ved Senter for atferdsforskning (UIS) for å avdekke skjult mobbing.
http://laringsmiljosenteret.uis.no/getfile.php/SAF/Bilder/Innblikk_PDFskjerm_mastersikkerhet.pdf

 - ✓ **"Snakk med meg"** – Kartleggings- og oppfølgingsmetode utarbeidet Kjetil Tveit Hasselberg (Trivselslederprogrammet) for å følge opp mobbesaker.
http://www.trivselsleder.no/images/Marketing/innhold/medlemsskoler/SMM/SMM_metoden_TL_web.pdf

 - ✓ **Anbefalt litteratur:**
 - Ertesvaag, Sigrun (2012): *Leiing av endringsarbeid i skulen*. Oslo: Gyldendal
 - Moen, Erlend (2014): *Slik stopper vi mobbing – en håndbok*. Oslo: Universitetsforlaget
 - Oudmayers, Kristin (2010): *Fordi jeg fortjener det. Om mobbing, håp og ansvar*. Oslo: Humanist forlag
 - Rigby, Ken (2000): *The anti-bullying handbook*. Oxford: University Press
 - Roland, Erling (2007): *Mobbingens psykologi – hva kan skolen gjøre?* Oslo: Universitetsforlaget

Sjekkliste for innsikt i skolens arbeid med mobbing

En slik sjekkliste kan gi skolen verdifull innsikt i status i arbeidet med mobbing og læringsmiljø på skolen. Den vil sin noe om hvor det er behov for å tilføre kunnskap, hvilke systemer som er på plass, og hvor det er behov for løft.

Sjekklista er hentet fra "Slik stopper vi mobbing", Moen 2013

Spørsmål	Svar
<p>Hvordan ser skolen på mobbing? Kan mobbing skje på vår skole? Kan mobbing rettfærdiggjøres? Er mobbing et alvorlig problem? Hvem har ansvaret for at mobbing skjer? Hvem er i størst fare for å bli utsatt for mobbing? Kan mobbing stoppes? Hvordan defineres mobbing? Hva er sammenhengen mellom mobbing og aggresjon? Har skolen et opplegg for å trene på arbeid mot mobbing? Har skolen et opplegg for å spre kompetanse på mobbing? Har skolen tilstrekkelig informasjon om mobbingen som skjer på skolen? Har skolen en helhetlig sosial læreplan? Kjenner skolen til flere metoder for å håndtere mobbing? Har skolen gode nok systemer for å produsere og lagre nødvendig informasjon om mobbesaker? Hva er skolens policy mot mobbing? Hvordan sørger skolen for kontinuerlig å utvikle sitt arbeid mot mobbing? Hvordan utvider skolen sin handlingskompetanse når det dukker opp nye digitale plattformer der mobbing kan skje? Hvordan jobber skolen for å gjøre arbeidet mot mobbing kjent blant ansatte, foresatte og elever? Hvordan sørger skolen for at mobbing jevnlig diskuteres i personalet? Hvordan fanger skolen opp elevatferd som kan involvere mobbing? Hvordan handler de voksne når mobbing blir observert? Hvordan sørger skolen for at elevene vet det de trenger å vite om mobbing? Hvordan sørger skolen for at elevene vet hvordan skolen jobber mot mobbing? Hvilke metoder bruker skolen for å gjøre elevene kjent med mobbing? Hvordan jobber skolen med å skape gode holdninger til andre? Hvordan fremmer skolen elevenes sosiale kompetanse? Hvilke forventninger har skolen til elevenes atferd? Hvordan involveres elevene i arbeidet mot mobbing? Hvordan fremmer skolen elevenes samarbeidsevner? Hvordan jobber skolen for å fremme et positivt læringsmiljø? Hvordan fremmes inkludering og tilhørighet til skolen? Hvordan involveres elevene i å varsle og håndtere mobbing og konflikter på skolen? Er de ansatte enige i skolens policy mot for håndtering av mobbing Blir intervensjonsmetodene skolene har valgt brukt riktig? Blir foreldrene involvert i mobbesaker? Hvordan er foreldregruppa involvert i utformingen av skolens arbeid mot mobbing? Får foreldregruppa nødvendig informasjon om mobbing og skolens arbeid? Kjenner ansatte ved skolen til opplæringslovas §9a "Elevenes arbeidsmiljølov"? Skriver skolen enkeltvedtak ved melding om mobbing? Hvilke avdekkingsverktøy bruker skolen i mobbesaker? Bruker skolen kunnskapsbaserte programmer i arbeidet med læringsmiljøet?</p>	

Enkel sjekkliste for oversikt over elevmiljøer

For å sette sammen informasjon kan det være hensiktsmessig å jobbe ut i fra en sjekkliste med de viktigste forutsetningene for at mobbing skjer. I de fleste grupper med elever vil en krysse av for noen av punktene. Derfor vil refleksjon blant lærerne etter å ha fylt ut lista være viktig.

En kan bruke denne sjekklista dersom man har en følelse av at noe er galt, eller bare som en måte å bevisstgjøre seg selv på uten at det foreligger noen mistanke om at det foregår mobbing.

Spørsmålet skolen stiller seg ved å ta i bruk denne sjekklista, er; Foregår det mobbing i gruppa?

Sjekklista er hentet fra "Slik stopper vi mobbing", Moen 2013.

	Ja/nei	Kommentar
Er det særlig sårbare elever i gruppa?		
Har noen av elevene tidligere vært involvert i mobbing?		
Er det elever med proaktiv aggresjon i gruppa?		
Har det vært enkeltepisoder med krenkelser?		
Har det vært endringer i forholdet til de voksne i gruppa?		
Ser det ut for at det er uvanlig mange klikker i gruppa?		
Er det elever som er særlig populære?		
Er det noen upopulære elever i gruppa?		
Har det vært episoder med utagering/vold?		

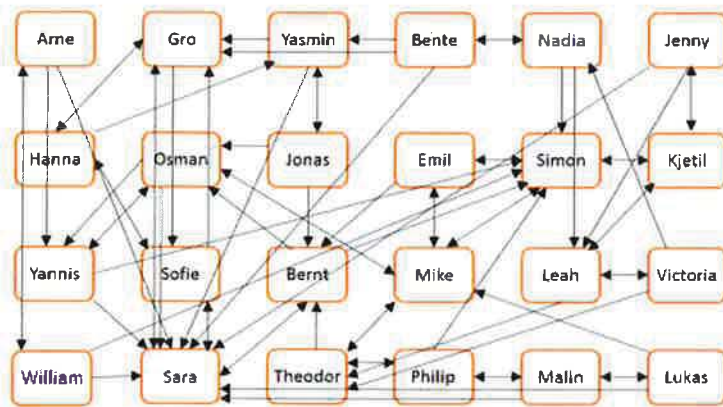

Sosiometrisk undersøkelse

(Hentet fra www.udir.no)

Det kan ofte være hensiktsmessig å få en oversikt over de sosiale mønstrene i en klasse. Sosiometriske målinger er en måte å skaffe seg overblikk over den sosiale situasjonen og få innsikt i de sosiale relasjonene (Ekeberg, 2001, Ogden, 2002). Dette kan effektivt gjøres ved at du ber elevene om å skrive ned navnet på de tre elevene de vil helst være sammen med i timer og i friminutt.

Nedenfor er det satt opp et nettverkskart på bakgrunn av en slik sosiometrisk undersøkelse. De elevene som her har mange piler pekende på navnet sitt er sosialt attraktive i klassen. De elevene som ikke har noen piler til sitt navn kan være sosialt isolerte.

Hvem vil du helst være sammen med i timene?

Skriv ned tre navn

1

2

3

Hvem vil du helst være sammen med i friminuttet?

Skriv ned tre navn

1

2

3

Eksempel på konsekvenstrapp

(Moen, 2014)

Hvilke konsekvenser skal avdekket mobbing få for den som har utført mobbingen? Hva bør skje dersom mobbingen ikke opphører?

Det er helt nødvendig at en finner konsekvenser som passer den aktuelle saken. Den mest virkningsfulle konsekvenstrappen skisserer konsekvenser som man slipper å ta i bruk. En generell konsekvenstrapp kan skissere trinn med ulik alvorlighetsgrad. Nøyaktig hvilke konsekvenser som ligger til de ulike trinnene, bør gjøres kjent for elevene og tilpasses hver enkelt sak.

Eksempel på konsekvenstrapp:

Det vanlige er å gi en advarsel først og sette inn konsekvenser dersom mobbingen ikke opphører. Noen ganger kan det være fordelaktig å sette inn konsekvenser med en gang. Dette gjelder i situasjoner hvor man mistenker at mobberer ikke tar saken alvorlig, eller at saken har pågått så lenge at den er blitt en viktig del av mobberens rolle/identitet.

Vanlige konsekvenser:

- Å be foreldrene gjennomføre konsekvenser hjemme
- Å la eleven være inne i friminutt. Eller la eleven ha friminutt på andre tidspunkt enn de andre elevene
- Å la eleven være nær inspiserende lærer i et bestemt antall friminutt.
- Å la eleven starte på skolen før de andre elevene, slik at offeret ikke blir plaget på veien til skolen
- Å la eleven slutte senere enn de andre elevene, slik at offeret ikke blir plaget på veien hjem fra skolen
- Å la eleven miste et privilegium eller en attraktiv aktivitet
- Å gi eleven undervisning utenfor klassen i en periode
- Å bytte skole for en periode eller permanent

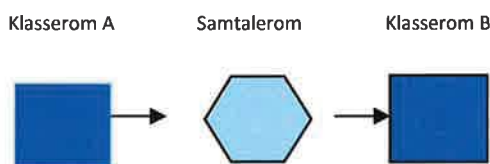
Den tredelte avdekkingsmetoden

(Utarbeidet av skoleteamet på Dagskolen i Trondheim i samarbeid med skoler i Trondheim. Moen, 2014)

Metoden kan brukes forebyggende med jevne mellomrom, eller den kan brukes ved mistanke. Den tredelte avdekkingsmetoden består av en klassemiljøundersøkelse, en sosiometrisk undersøkelse og observasjon

Klassemiljøundersøkelsen tar liten tid og kan gjennomføres uten forarbeid. Etterarbeidet kan gjøres raskt og f.eks framstilles grafisk og være en effektiv måte å vise elever at de voksne er interessert i hva som skjer, og foreldre at man jobber med læringsmiljøet. Observasjon under gjennomføringen av en slik undersøkelse vil kunne gi verdifulle svar i forhold til blick som sendes mellom elevene.

Sosiometrisk undersøkelse kan gjennomføres på flere måter og med ulikt omfang. Hvilke og hvor mange spørsmål er litt avhengig av hva man ønsker å finne ut. Erfaringsmessig er det nyttig med god planlegging av gjennomføringen av undersøkelsen. Det optimale er å ha to klasserom og et samtalerom til rådighet. Slik kan elever som venter på samtalen ha en aktivitet i klasserom A, og elever som har vært gjennom samtalen aktiviseres i klasserom B. Ofte vil det være nyttig å ha en ekstra observatør i klasserom B.

Det optimale antall elever slike undersøkelser gjennomføres med er 15 – 20. Det maksimale er 25 -30. Den voksne skal opptre med myndighet i forbindelse med samtalen. Samtalen bør utføres av kontaktlærer. Målet er å få nyttig informasjon, men også å markere ledelse. Etter samtalen må elevenes svar omdannes til en frekvenstabell. Gjennom tegning av sosiometriske kart vil en bli godt kjent med dynamikken mellom elevene, ofte er det i denne prosessen at noe å gripe fatt i dukker opp.

Observasjon som metode er den delen av den tredelte avdekkingsmetoden som tilslutt vil gi svar på hva som faktisk skjer. Skoler som har høy kompetanse på observasjon som metode og som systematisk trener på observasjon, oppdager mobbing tidligere enn andre. Gjennom gjentatte observasjoner kan en fange opp mønster i samhandling som en i dagliglivet ikke ser så lett. Senter for adferdsforskning v/Tove Flack har i "Innblikk" beskrevet flere måter å gjennomføre ulike observasjoner på.

Ingen kartlegginger eller observasjoner har verdi i seg selv. Det er når voksne reflekterer over funnene og på bakgrunn av dette setter inn tiltak at arbeidet har en funksjon i forhold til å bedre situasjonen for elever som blir utsatt for mobbing

Til bruk i den tredelte avdekkingsmetode følger videre vedlagt

- Trivselsundersøkelse
- Sosiometrisk undersøkelse
- Spørreskjema om mobbing i klasse

Les mer om den tredelte avdekkingsmetode i Erlend Moens bok "Slik stopper vi mobbing – en håndbok" (2014)s 56-75

TRIVSELSUNDERSØKELSE

Jeg er jente Jeg er gutt

Sett kryss.

Jeg trives på trinnet.			
Aldri	Sjelden	Ofte	Alltid

Jeg tror alle trives på trinnet.	
JA	NEI

Jeg gruer meg til å gå på skolen.			
Aldri	Sjelden	Ofte	Alltid

Jeg får hjelp av lærerne når jeg trenger det.			
Aldri	Sjelden	Ofte	Alltid

Jeg får ros av lærerne når jeg har gjort noe bra.			
Aldri	Sjelden	Ofte	Alltid

Jeg føler at lærerne bryr seg om meg.			
Aldri	Sjelden	Ofte	Alltid

Jeg trives i friminuttene.			
Aldri	Sjelden	Ofte	Alltid

Jeg har noen å være sammen med i friminuttene.			
Aldri	Sjelden	Ofte	Alltid

Jeg er sammen med venner på fritiden.			
Aldri	Sjelden	Ofte	Alltid

Jeg blir ertet på skolen.			
Aldri	Sjelden	Ofte	Alltid

Sosiometrisk undersøkelse

Gjennomført dato:.....

Lærer:.....

Elevers navn:	Nr:
1. Hvilke 3 elever på trinnet vil du helst være sammen med?	
2. Er det elever på trinnet du ikke vil være sammen med? (Hvem?)	
3. Hvilke elever på trinnet prater mye fint om andre? (Hvem gjør det?) Hvem snakkes det fint om?	
4. Er det elever på trinnet som snakker stygt om andre? (Hvem gjør det?) Hvem snakkes det stygt om?	
5. Hvilke 3 elever på trinnet er mest populære?	
6. Er det noen elever på trinnet som ikke er populære? (Hvem?)	
7. Hvilke 3 elever på trinnet anser du som dine beste venner?	
8. Hvilke 3 elever på trinnet tror du anser deg som sin beste venn?	

Spørreskjema om mobbing i klasse _____

Dette er et anonymt spørreskjema. Det betyr at du skal svare på spørsmålene, men du behøver ikke fortelle oss hvem du er. Ingen andre voksne på skole får vite hva du har svart

Navn: _____ (Oppgi navnet ditt bare hvis du har lyst)

Først, svar på disse spørsmålene:

Er du gutt eller jente?	
Hvor gammel er du?	
Hvilken klasse går du i?	

Her er noen påstander om mobbing. Kryss for riktig svar.

Siden jeg begynte her på skolen, har jeg blitt mobbet			
Aldri	En gang i blant	Ca en gang i uka	Flere ganger i uka

Jeg har blitt mobbet på følgende måte	JA	NEI
Jeg har blitt utsatt for slag/spark		
Jeg har blitt trakassert med bruk av kniv eller annet våpen		
Jeg har opplevd ondskapsfull erting/håning		
Jeg har blitt utestengt fra ting med vilje		
Jeg har fått tingene mine ødelagt eller stjålet		
Noen har sagt stygge ting til meg		
Jeg har fått seksuelle tilnærmelser som jeg ikke har likt		
Jeg har fått rasistiske bemerkninger		
Jeg har fått stygge meldinger (sms/Facebook e.l)		
Noen har baksnakket meg		
Noen har spredt løgner om meg		
Noen har sendt stygge meldinger om meg til andre		
Noen har sagt stygge ting til/om meg på Facebook eller andre sosiale medier		
Jeg har blitt truet		
Noen har himlet med øynene eller laget grimaser til meg		

Noe annet – skriv her:

Siden jeg begynte her på skolen, har jeg vært med på å mobbe andre

Aldri	En gang i blant	Ca en gang i uka	Flere ganger i uka
-------	-----------------	------------------	--------------------

Jeg har mobbet andre på følgende måter:	JA	NEI
Jeg har utsatt andre for slag/spark		
Jeg har trakassert andre med bruk av kniv eller annet våpen		
Jeg har utsatt andre for ondskapsfull erting/håning		
Jeg har utestengt andre fra ting med vilje		
Jeg har ødelagt eller stjålet andres ting		
Jeg har sagt stygge ting til andre		
Jeg har kommet med seksuelle tilnærmelser for å være ekkel		
Jeg har kommet med rasistiske bemerkninger		
Jeg har sendt stygge meldinger (sms/Facebook e.l)		
Jeg har baksnakket andre		
Jeg har spredt løgner om andre		
Jeg har sendt stygge meldinger om andre		
Jeg har sagt stygge ting til/om andre på Facebook eller andre sosiale medier		
Jeg har truet		
Jeg har himlet med øynene eller laget grimaser til noen		

Siden jeg begynte her på skolen, har jeg sett mobbing			
Aldri	En gang i blant	Ca en gang i uka	Flere ganger i uka

Jeg har sett eller hørt om andre som har blitt plaget på følgende måter:	JA	NEI
De er blitt utsatt for slag/spark		
De er blitt trakassert med bruk av kniv eller annet våpen		
De er blitt utsatt for ondskapsfull erting/håning		
De har blitt utestengt fra ting med vilje		
De har fått tingene sine ødelagt eller stjålet		
Det blir snakket stygt om dem		
De er blitt utsatt for seksuelle tilnærmelser for å være ekkel		
De er blitt utsatt for rasistiske bemerkninger		
De har fått stygge meldinger (sms/Facebook e.l)		
De blir baksnakket		
Blir spredt løgner om dem		
Det blir sendt stygge meldinger om dem		
Det blir sagt stygge ting til/om dem på Facebook eller andre sosiale medier		
De blir truet		
Elever himler med øynene eller laget grimaser mot dem		

Noe annet – skriv her:

Merk av for plassene der du har blitt mobbet, mobber andre eller sett at mobbing skjer	
Skolegården	I korridoren
I klasserommet	På kantina
På biblioteket	I garderoben
På toalettene	På vei til skole
På vei fra skolen	På bussen til skolen
På bussen fra skolen	

Ranger de "farlige plassene" på skolen

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

